

Súbeh reivindikačného a odškodňovacieho nároku

Hlušák, M.*

HLUŠÁK, M.: Súbeh reivindikačného a odškodňovacieho nároku, *Právní obzor*, 106, 2023, č. 3, s. 177–188. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2023.3.01>

Concurrence of re-vindication and compensation claim. In the paper the author deals with the possibility of concurrence of revindication and indemnification claims. Thus, whether, for example, in the case of theft of an object, the owner can claim damages against the thief, even if he could claim against the thief for the return of the object. The author concludes that this is possible. According to him, the damage may also consist in the mere retention of the thing, but only if it is a movable thing and the person retaining it is recklessly withholding it without a willingness to hand it over. The owner will therefore be able to make a claim for damages against him in such a case instead of a claim for replevin. In the author's opinion, such an approach may help the owner of the movable thing by saving him from a two-round execution (if it is a substitutable thing), or two separate, successive main and execution proceedings (if it is a non-substitutable thing), since instead of having to wait for the result of the execution by taking the thing away, he can claim damages in the first main proceedings.

Key words: concurrence of claims, vindication claim, compensation claim

Úvod

Jestvujú otázky, pri ktorých sa môže hľadanie odpovede javiť ako akademická kratochvíľa, ako teoretické cvičenie bez praktického významu. Práve takouto by sa mohla zdať aj otázka možného súbehu reivindikačného a odškodňovacieho nároku, teda otázka, či môže vlastník požadovať od toho, kto neprávom zadržíava jeho vec, náhradu – či už relutárnu alebo naturálnu – za túto vec z titulu zodpovednosti za škodu, ak si stále môže voči tejto alebo tretej osobe uplatňovať reivindikačný nárok, teda nárok na vydanie veci. O tom, že naozaj ide o otázku nepraktickú, by mohla azda najlepšie svedčiť skutočnosť, že sa nám nepodarilo dohľadať žiadne slovenské súdne rozhodnutie, ktoré by sa ňou osobitne zaoberalo.¹ Na druhej strane iba to, že otázka môže mať len malý praktický

* JUDr. Milan Hlušák, PhD., Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.

** Príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu APVV-20-0171 Konkurencia nárokov z deliktov a kvázideliktov v mimozmluvných vzťahoch a na pomedzí zmluvného a vecného práva.

¹ Všimnime si však Zprávu o zhodnocení stavu rozhodování soudů České socialistické republiky ve věcech neoprávněného majetkového prospěchu občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČSR z 28. 3. 1975, Cpj 34/74 (R 26/1975 obč.). Tá sa síce skúmaným problémom meritórne nezaoberala, no nepriamo z nej vyplýva, že odškodňovací nárok prichádza do úvahy len vtedy, ak vydať vec už nie je možné ([N]árok na vydání odcizených věcí neb věcí získaných zpronevěrou. – Jde v takových případech o vlastnické žaloby, a pokud již věci nelze vrátit, jde o nárok na náhradu škody.).

význam, neznamená, že by sa jej akademická obec mala vzdať. Aj nepraktické otázky môžu vnášať svetlo potrebné do vyriešenia tých praktických. Navyše skutočnosť, že sa určitá otázka pred súdmi neobjavuje, nemusí nevyhnutne znamenať, že má len teoretický význam. Môže pokojne ísť len o dôsledok toho, že strany sporu o jej význame jednoducho netušia alebo sa ju obávajú použiť z dôvodu jej nedostatočného spracovania justíciou i akadémiou. Z pohľadu možného súbehu reivindikačného a odškodňovacieho nároku tak nemožno vylúčiť, že vlastníci sa rozhodujú pre reivindikačný nárok nie preto, lebo ho preferujú, ale preto, lebo majú obavu o výsledok sporu, keďže možnosť uplatniť namiesto reivindikačného nároku nárok odškodňovací nie je dostatočne dogmaticky rozpracovaná, čo môže logicky viesť k neochote súdov takúto možnosť pripustiť. A práve tento dlh, ktorý má právna veda voči právnej praxi, sa pokúsime týmto príspevkom splatiť.

No ešte predtým, ako sa do tejto úlohy pustíme, tri krátke upresnenia:

Po prvé, budeme sa zaoberať dvomi alternatívami vzťahu oboch spomenutých nárokov. Prvý z nich predstavuje prípad, keď oba nároky potenciálne smerujú voči tej istej osobe, teda keď je otázne, či môže vlastník uplatniť odškodňovací nárok voči tomu, kto mu vec neprávom zadržáva, namiesto toho, aby si voči nemu uplatnil reivindikačný nárok. Druhá alternatíva sa zas zhmotňuje v prípade, keď nároky smerujú voči rôznym osobám, teda keď otázka znie, či si vlastník môže namiesto reivindikačného nároku voči tomu, kto mu vec aktuálne neprávom zadržáva, uplatniť odškodňovací nárok voči tomu, kto tejto osobe vec neoprávnene odovzdal.

Po druhé, v tomto príspevku nám nepôjde o nárok na náhradu za to, že vlastník nemohol vec počas protiprávneho zadržania užívať, a preto si musel prenajať zástupnú vec alebo zužitkovať inú svoju vec.² Rovnako nám nepôjde ani o nárok na náhradu za to, že vlastníkovi v dôsledku protiprávneho zadržania vznikli iné následné škody, napr. v podobe nájomného, ktoré mu ušlo z dôvodu, že nemohol vec prenajímať, alebo v podobe zisku, ktorý mu ušiel z dôvodu, že vec nemohol včas predať tretej osobe, že ju predal za nižšiu sumu alebo že vec nemohol používať ako zdroj svojho zárobku (napríklad v prípade taxikára alebo kuriéra). Obdobne sa nebudeme zaoberať ani situáciami, keď bola neprávom zadržaná vec poškodená. Žiadny z týchto prípadov nás nebude v tomto príspevku zaujímať, a to preto, lebo v nich možno prípadné odškodňovacie nároky uplatňovať *popri* nároku reivindikačnom, nie namiesto neho, keďže uspokojujú rôzne záujmy (ide tu o prípad tzv. mnohosti nárokov, *Anspruchshäufung*).

A po tretie, v príspevku opomenieme historické aspekty ako aj komparatívny pohľad. Netvrdíme, že minulosť či súčasné prístupy v príbuzných právnych poriadkoch nemôžu byť inšpiratívne. No bez detailnej znalosti tamojšieho právneho prostredia – a takúto podrobnú znalosť, priznávame, nemáme – sa vystavujeme riziku, že budeme z historických prameňov³

² K (ne)možnosti požadovať náhradu škody len za čiru nemožnosť užívať vec, sme sa vyjadrili v inom mieste. Pozri HLUŠÁK, M. Náhrada škody pri strate možnosti užívať vec. In *Právny obzor*. Roč. 103, 2020, č. 1, s. 13 – 28.

³ K historickým aspektom uveďme aspoň, že charakteristickou črtou rímskeho civilného procesu bola skutočnosť, že súdne rozhodnutie čo do zásady nesmerovalo na plnenie dlžnej veci, ale iba na jej peňažnú hodnotu (Gaius 4, 48; pozri aj OSUCHOWSKI, W. *Rzymskie prawo prywatne. Zarys wykładu*. Warszawa : PWN, 1988, s. 110; alebo REBRO, K., BLAHO, P. *Rímske právo*. 4 vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2019, s. 111). Bol

či zo zahraničných názorov⁴ vyvodzovať argumenty, ktoré nie sú automaticky prenositeľné

to dôsledok faktu, že exekúcia bola možná výlučne pre peňažné dlhy. Žalovaný, ktorý vec neoprávnene držal, nebol preto odsúdený na vydanie veci, ale na zapltenie určitej sumy. Jej úhrada sa pritom považovala za kúpu (D. 41, 4, 1 a 3), čoho dôsledkom bolo, že sa vlastníkom veci stal žalovaný: žalobca svoje vlastníctvo stratil. Výnimkou bol prípad, ak reivindikačná žaloba smerovala voči osobe, ktorá síce vec v skutočnosti nedržala (*fictus possessor*), no vydávala sa za držiteľa veci (napr. aby chránila iného), prípadne ak sa veci zbavila v zlom úmysle vyhnúť sa procesu (D. 46, 3, 95, 9; D. 5, 3, 13 a 14). V takýchto prípadoch žalobca mohol aj naďalej vec vindikovať od skutočného držiteľa. Ak však o takéto prípady nešlo, žalobca o vlastnícke právo uhradením uloženej sumy prišiel, čo – logicky – nie vždy zodpovedal jeho záujmu, ktorý mohol spočívať práve vo vydaní veci, nie v peňažnej náhrade. Žalobca, ktorý sa domáhal vydania veci a ktorý preukázal svoje vlastníctvo, tak v konečnom dôsledku o svoje vlastníctvo prišiel, hoci – čo do podstaty – bol v spore úspešný (pozri SOHM, R. *Institutionen des römischen Rechts*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1884, s. 136 – 137). Na druhej strane, ak žalovaný prejavil pripravenosť vrátiť zadržanú vec, žalobca stratil právo na peňažnú náhradu; rovnaký následok nastal, ak sa žalobcovi vec vrátila inak (D. 5, 3, 13, 14).

V klasickej práve sa uvedený nepriaznivý dosah reivindikačných žalôb (strata vlastníctva) zjemnil ich zaradením medzi tzv. *actiones arbitrarie*. Žalobcovi sa tým umožnilo v žalobe požadovať, aby sudca skôr, než žalovaného odsúdi (*condemnatio*) na zapltenie peňažnej sumy (*litis aestimatio*), najprv predbežne a nevyhnutiteľne, čiže neexekvovateľne vyzval žalovaného (*pronuntiatio*) vec vydať (*restituere*) alebo predložiť (*exhibere*). Vydanie takejto výzvy bolo na uvážení sudcu; vydal ju, ak v okolnostiach konkrétneho prípadu uznal za vhodné (I. 4, 6, 31). Ak žalovaný následne výzve nevyhovel, sudca mu uložil povinnosť zaplatiť peňažnú náhradu (*condemnatio pecuniaria*) podľa vlastnej úvahy (*arbitrium*), zohľadňujúc usmernenia jurisprudencie (pozri WRÓBLEWSKI, S. *Zarys wykładu prawa rzymskiego. Prawo rzeczowe*. Kraków : Akademia Umiejętności, 1919, s. 64). Ak však žalovaný splnenie výzvy zmaril alebo ju nesplnil z neposlušnosti, náhradu mohol súd uložiť až v sume, na ktorú si žalobca vec sám pod prísahou ohodnotil (D. 12, 3, 2). Ak sa teda žalovaný rozhodol vec nevydať, musel počítať s rizikom, že bude odsúdený zaplatiť sumu, ktorá môže niekoľkonásobne prevyšovať skutočnú hodnotu veci. Takýmto spôsobom sa pomerne efektívne posilňovala ochrana záujmov žalobcu, keďže sa podstatne zvyšovala šanca, že mu bude vec naozaj vrátená. Ochrana záujmov žalobcu sa ešte viac posilnila v práve justiniánskom. Žalobca už totiž mohol namiesto peňažnej náhrady žiadať, aby bolo od žalovaného splnenie *arbitri de restituendo* priamo vynútené (D. 6, 1, 68; pozri aj HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4. vyd. Praha : J. Otto, 1910, s. 248, 249 a 391). Peňažná náhrada potom prichádzala do úvahy tam, kde vynútenie nebolo dobre možné, pričom v prípade, ak žalovaný úmyselne zmaril vydanie veci, súd stále mohol jej výšku určiť podľa toho, ako si vec ohodnotil sám žalobca (pozri WRÓBLEWSKI, S. *Zarys wykładu prawa rzymskiego. Prawo rzeczowe*. Kraków : Akademia Umiejętności, 1919, s. 64 – 65).

Pokiaľ ide o trojstranné situácie, ak držiteľ umožnil, aby držba prešla na tretiu osobu, neúmyselne, tak sudca mohol priznať vlastníčkovi voči tomuto pôvodnému držiteľovi náhradu za vec, ak usúdil, že nemožno od vlastníka požadovať, aby sa vydania veci domáhal od tretej osoby; podmienkou ale bolo, aby oproti náhrade vlastník previedol svoje právo na držiteľa (D. 19, 2, 60, 2; D. 19, 2, 25, 8; D. 42, 1, 12). Ak sa však držby zbavil držiteľ úmyselne, potom – ako bolo už uvedené – mohol byť odsúdený na zapltenie peňažnej náhrady, pričom vlastníckovo právo na vydanie veci voči tretej osobe nebolo jej zapltením dotknuté.

⁴ Pre rakúske právo H. Koziol – opierajúc sa najmä o § 680 ABGB – pripúšťa možnosť súbehu, teda že vlastník môže namiesto reivindikačného nároku uplatniť nárok na náhradu škody (pozri KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band I: Allgemeiner Teil*. 3. Auflage. Wien : Manz, 1997, s. 533).

V nemeckom práve – zdá sa – môže vlastník uplatniť nárok na náhradu škody namiesto reivindikačného nároku len vtedy, ak v zmysle § 241 a 242 BGB dal neoprávnenému držiteľovi primeranú lehotu na vydanie veci a táto márne uplynula (pozri rozhodnutie nemeckého Spolkového súdu V ZR 89/15 z 18. 3. 2016 a pre kritiku tohto prístupu pozri ODEMER, H. *Schadensersatz statt der Leistung im Anspruchssystem des Eigentümer-Besitzer-Verhältnisses*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2019).

V poľskej doktríne sa T. Dybowski staval proti možnosti uplatňovať namiesto reivindikačného nároku nárok odškodňovací, ktorým by sa nahrádzala hodnota veci (pozri DYBOWSKI, T. *Ochrona własności w polskim prawie cywilnym (rei vindicatio – actio negatoria)*. Warszawa : Wydawnictwo prawnicze, 1969, s. 219). Ani E. Łętowska a A. Osajda neprípúšťajú súbeh medzi reivindikačným nárokom a nárokom na peňažnú náhradu z titulu zodpovednosti za škodu, hoci pripúšťajú, aby nárok na vydanie veci mohol byť založený aj na

na náš právny poriadok práve vzhľadom na nám nedostatočne známe nuansy tamojšej úpravy, súdnej praxe či jurisprudencie.

1. Splnenie predpokladov na vznik povinnosti nahradiť škodu

Naše úvahy začnime základnou otázkou, aké predpoklady by museli byť splnené, aby sa vôbec dalo uvažovať o možnosti uplatňovať namiesto reivindikačného nároku nárok odškodňovací, teda o možnosti požadovať náhradu za zadržiatanú vec namiesto toho, aby sa požadovalo jej vydanie.

V zmysle § 420 ods. 2 a 3 OZ je pre vznik odškodňovacieho nároku potrebný (1) vznik škody, (2) skutočnosť, že škoda je následkom protiprávneho konania a (3) skutočnosť, že škoda bola protiprávnym konaním spôsobená zavinene. O tom, že v konkrétnom prípade, keď niekto neprávom zadržiatava cudziu vec, môžu byť prvé dva z týchto predpokladov splnené, asi netreba debatovať. Podmienkou reivindikačného nároku je skutočnosť, že vec je zadržiataná neprávom, čiže v rozpore s právom, protiprávne. Vždy, keď má vlastník nárok na vydanie veci, je teda zároveň splnená aj podmienka protiprávnosti ustanovená pre vznik zodpovednosti za škodu. Pokiaľ ide o zavinenie, aj tento predpoklad môže byť splnený. Hoci zavinenie nie je podmienkou reivindikácie, nie je vylúčené, aby k zadržaniu veci došlo zavinene, či už úmyselne, alebo aspoň z nedbanlivosti.

Podstatne zložitejšia je však otázka tretieho predpokladu – vzniku škody. Môže byť totiž nanajvýš sporné, či škodu môže predstavovať už len sama skutočnosť, že vec je neprávom zadržiataná inou osobou. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že na túto otázku treba odpovedať záporne. Pokým vec existuje, vlastníkovi bez ďalšieho žiadna škoda nevzniká, keďže je stále jej vlastníkom. Vec však nie je tak priamočiara, ako sa javí. Musíme si predovšetkým uvedomiť, že zmyslom právnej úpravy zodpovednosti za škodu je zabezpečiť, aby sa majetok poškodeného uviedol – či už naturalne, alebo relutárne – do stavu, v akom by bol, keby nedošlo k škodovej udalosti. Ku pojmu škody by sme preto mali pristupovať tak, aby sa tento cieľ splnil, teda aby sa dalo zadosť záujmu poškodeného na obnovení jeho majetkovej rovnováhy. Z tohto dôvodu by sme škodou na

vlastníckom práve, aj na práve na naturalnú reštitúciu vyplývajúcom zo zodpovednosti za škodu [pozri LEŤOWSKA, E., OSAJDA, K. In RADWANSKI, Z. (ed.) *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom 1. 2. wyd.* Warszawa : C. H. Beck, 2012, s. 679]. Naopak, A. Szpunar pripúšťa plný súbeh nárokov s tým, že nárok na náhradu škody môže pokrývať hodnotu veci (pozri SZPUNAR, A. *Odszkodowanie za szkodę majątkową : szkoda na mieniu i osobie.* Bydgoszcz : Branta, 1998, s. 64).

V českom prostredí sa J. Špáčil ešte na pozadí Občianskeho zákonníka z r. 1964 priklonil k možnosti súbehu, pretože zadržaním veci je vlastnícke právo oslabené, keďže vlastník nemôže nad vecou vykonávať svoje panstvo, čo v zásade predstavuje majetkovú ujmu; vlastník sa preto z titulu zodpovednosti za škodu môže domáhať tak naturalnej reštitúcie spočívajúcej vo vyznaní veci (a vtedy súbeh odškodňovacieho a vindikačného nároku nespôsobuje žiadne problémy), ako aj peňažnej náhrady za vec namiesto reštitúcie (pozri SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku.* 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 87). Aj na pozadí nového Občianskeho zákonníka z r. 2012 sa F. Melzer postavil za možnosť súbehu oboch nárokov, s tým, že náhrada škody by mala zodpovedať výške nákladov, ktoré je potrebné vynaložiť za účelom obnovenia držby (pozri MELZER, F. In MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 – 3081.* Praha : Leges, 2018, s. 17, m. č. 69).

majetku mali rozumieť akékoľvek zhoršenie majetkovej situácie poškodeného,⁵ ktoré je dôsledkom zásahu do jeho subjektívnych práv alebo právom chránených, teda právne relevantných záujmov, a ktoré je objektívne vyjadriteľné v peniazoch. Z tohto pohľadu by protiprávne zadržiavanie veci nemalo byť z pod pojmu škody *per se* bez ďalšieho vylúčené. Prejavuje sa totiž v zhoršení majetkovej situácie vlastníka, keďže k veci nemôže vykonávať všetky oprávnenia vyplývajúce z vlastníckeho práva.

2. Vyjadriteľnosť zadržiavania v peniazoch

Že protiprávne zadržiavanie veci *môže* predstavovať škodu, je však len východiskom. Tento záver automaticky, bez ďalšieho neznamená, že za škodu sa musí považovať akékoľvek zadržiavanie veci. Ako bolo uvedené – a ako to u nás ustálené tvrdí tak súdna prax,⁶ ako aj právna náuka⁷ –, za škodu možno považovať len taký nepriaznivý následok v majetkovej sfére poškodeného, ktorý sa dá objektívne peňažne vyčíslieť. Našu pozornosť preto musíme upriamiť na to, kedy možno samotné zadržiavanie veci vyjadriť v peniazoch.

Ak si odmyslíme všetky prípady následných škôd, o ktoré nám v tomto príspevku nejde (ako napr. ušlé príjmy z nájomného alebo predaja zadržanej veci alebo náklady vynaložené na obstaranie zástupnej veci), potom samotné zadržiavanie veci možno podľa nás vyjadriť v peniazoch len vtedy, keď okolnosti prípadu nasvedčujú, že je len malá, prípadne vysoko otázná šanca, že vlastník zadržanú vec znovu získa. Inými slovami, zadržiavanie veci by sme mali za škodu považovať iba v prípade, ak je nepravdepodobné, že zadržiavateľ vec dobrovoľne vydá, a zároveň ak prostriedky poskytnuté štátnym aparátom na uspokojenie reivindikačného nároku nedávajú dostatočnú záruku, že nárok bude naozaj uspokojený, teda že exekúcia môže skončiť úspechom.

Protí tomuto záveru by sa mohlo namietat', že zadržiavanie veci sa vždy dá vyčíslieť v peniazoch, pretože je nepochybné, že vlastnícke právo ničím neobmedzené a vlastnícke právo k veci, ktorú neprávom niekto zadržiava, majú rôznu hodnotu. A keďže rozdiel hodnôt je vždy vyčísliteľný, potom je vždy v peniazoch vyčísliteľné aj zadržiavanie veci. Táto argumentácia by však nebola správna. Na škodu by sa totiž nemalo hľadieť objektívno-abstraktne, ale subjektívno-konkrétne, teda z pohľadu *konkrétneho* poškodeného. To znamená, že ak vlastník nemal a nemá v pláne vec predať, nemôže škodu predstavovať *abstraktný* ušlý zisk z hypotetického nezrealizovaného predaja veci vo výške rozdielu hodnôt. Ak si totiž vlastník vec chce ponechať, potom má preňho vlastníctvo veci

⁵ Pozri SZPUNAR, A. *Odszkodowanie za szkodę majątkową : szkoda na mieniu i osobie*. Bydgoszcz : Branta, 1998, s. 64.

⁶ Pozri napr. rozhodnutie pléna a prezidia NS ČSSR z 22. 2. 1967, Pls 3/67 (R III/1967); stanovisko občianskoprávneho kolégia NS ČSSR z 18. 11. 1970, Cpj 87/70 (R 55/1971 obč.); alebo rozsudok NS SR z 29. 3. 2007, sp. zn. 3 Cdo 32/2007 (R 28/2008).

⁷ Pozri LUBY, Š. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve. I. diel*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 279; ŠVESTKA, J. *Odpovednosť za škodu podľa občianskeho zákoníku*. Praha : Academia, 1966, s. 88; alebo DULAK, A. In LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné 2. 2. vyd.* Bratislava : Iuris Libri, 2018, s. 364.

subjektívne stále rovnakú majetkovú hodnotu. Tú by stratilo – ako sme uviedli – len v prípade, ak by jeho vyhliadky na úspešnú reivindikáciu boli mizivé. Pôjde tu teda o obdobnú situáciu ako pri pohľadávke, ktorej vymożenie sa znemožnilo, napríklad v dôsledku uplynutia premlčacej lehoty. Súdna prax v takýchto prípadoch správne uzavrela, že aj zmarenie uspokojenia pohľadávky môže predstavovať škodu (R 89/2004).

3. Nezvratnosť zadržiavania

Práve učinény záver – že škoda môže spočívať v samotnom zadržiavaní veci len vtedy, keď okolnosti prípadu nasvedčujú, že je len malá, prípadne vysoko otázna šanca, že vlastník zadržanú vec znova získa – nás plynulo privádza k otázke, kedy takáto situácia nastáva. Vzhľadom na to, že šanca na vydanie veci zásadne závisí od úpravy exekučného konania, odpoveď musíme hľadať práve v možnostiach, ktoré vlastníčkovi zadrživanej veci poskytuje exekúcia.

Reivindikačný nárok ako nárok na vydanie veci, teda na nepeňažné plnenie, sa exekúčne uspokojuje vypratáním v prípade nehnuteľností (§ 181 a nasl. EP) a odobratím v prípade huteľností (§ 186 a nasl. EP). Vypratanie nehnuteľnosti je pritom možné vždy a v zásade neprichádza do úvahy možnosť, aby v prípade, ak nehnuteľnosť existuje, nebol vlastníčkovi reivindikačný nárok uspokojený. Dá sa teda povedať, že z pohľadu nehnuteľností náš právny poriadok chráni vlastníčka dostatočne účinne. Nie je preto nevyhnutné jeho ochranu posilňovať možnosťou výberu medzi reivindikačným a odškodňovacím nárokom.

Situácia pri huteľných veciach je už však podstatne zložitejšia. Na rozdiel od nehnuteľností, zadrživateľ, teda ten, kto vec neprávom zadrživa, môže huteľnú vec ukryť alebo odovzdať neznámej osobe, čím môže pomerne ľahko zmariť uspokojenie reivindikačného nároku. Exekučné právo totiž nepozná žiadny prostriedok, ktorým by povinného účinne donútilo vyjaviť, kde sa vec nachádza; do úvahy tu neprichádza ani exekúcia ukladaním pokút podľa § 192 EP (R 48/1970 obč.). Vlastníkovi preto v takomto prípade neostane nič iné, len – ak ide o zastupiteľnú vec – zaobstarať si zástupnú vec na trovy a nebezpečenstvo držiteľa, ktoré sa následne môžu vymôcť v rámci tej istej exekúcie (§ 188 EP),⁸ alebo – ak ide o nezastupiteľnú vec – podať po neúspešnej exekúcii novú žalobu, tentokrát o náhradu škody.⁹ V oboch prípadoch tak zmarením možnosti odobrať

⁸ Je sporné, či pri reivindikácii môže ísť z pohľadu exekúcie o zastupiteľné veci; reivindikačný nárok totiž vždy smeruje k vydaniu konkrétnej, individualizovanej veci (pozri TRIPES, A. In HANDL, V., RUBEŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl.* Praha : Panorama, 1985, s. 592). Na druhej strane nie je vylúčený ani názor opačný, teda, že aj reivindikačný nárok možno uspokojiť inou vecou, ak nárok smeruje k vydaniu veci, ktorá je čo do svojej povahy zastupiteľnou (k tomu pozri MOLNÁR, P. *Nepeňážná exekúcia.* Bratislava : C. H. Beck, 2016, kap. 3.3.4; alebo SMYČKOVÁ, R. In ŠTEVČEK, M., KOTRECOVÁ, A., TOMAŠOVIČ, M., MOLNÁR, P. a kol. *Exekučný poriadok. Komentář.* 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2018, § 188). Pre úplnosť budeme v tomto príspevku pripúšťať (*posito sed non concessa*), že aplikovateľný je aj tento druhý názor.

⁹ Pozri MOLNÁR, P. *Nepeňážná exekúcia.* Bratislava : C. H. Beck, 2016, kap. 3.3.4; TRIPES, A. In HANDL, V., RUBEŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl.* Praha : Panorama, 1985, s. 592; alebo RUBEŠ, J. a kol. *Komentář k občanskému soudnímu řádu. III. díl.* Praha : Orbis, 1960, s. 577.

zadržanú vec vlastníkom o svoje vlastníctvo fakticky, hoci nie právne, prichádza, keďže mu už platné právo nedokáže zabezpečiť uspokojenie jeho reivindikačného nároku.

Z uvedeného vyplýva, že ak reivindikácia smeruje k hnutelnej veci, konečný úspech uspokojenia nároku na vydanie veci vo veľkej miere závisí od súčinnosti zadržiatel'a. Avšak ani to ešte neznamená, že len na základe tejto skutočnosti možno za škodu považovať už samo zadržovanie hnutelnej veci. Riziko bezúspešnosti uspokojenia nároku nemôže byť len hypotetické, musí byť skutočné. Kedy teda prestáva byť toto riziko len potenciálnym a stáva sa rizikom reálnym? Odpoveď je podľa nás skrytá v tom, čo už bolo povedané – že úspech exekúcie pri reivindikačnom nároku závisí od ochoty zadržiatel'a. Ak teda možno z jeho správania usúdiť, že nebude ochotný vec vydať, potom je riziko neuspokojenia tohto nároku reálne.

Ako zistíme, že zadržiatel' túto ochotu nemá? Nazdávame sa, že bude postačovať, ak vlastníkom vyzve zadržiatel'a na vrátenie veci a poskytne mu primeranú lehotu. Ak lehota uplynie márne, bude môcť voči zadržiatel'ovi uplatniť namiesto reivindikačného nároku nárok odškodňovací, teda odrazu podať žalobu o zaplatenie peňažnej náhrady škody, bez toho, aby musel čakať na výsledok exekúcie. Pôjde teda o obdobnú situáciu, ako keď dlžník nesplní svoj dlh ani v primeranej lehote poskytnutej mu veriteľ'om (§ 517 ods. 1 OZ) a veriteľ' sa po odstúpení od zmluvy bude namiesto dlhovaného plnenia domáhať náhrady škody z nesplnenia (§ 519 OZ).¹⁰

Uvedený záver však platí len v prípade, ak je zadržiatel' nedobromyseľný o tom, že má právo vec zadržať. Naopak, ak je dobromyseľný o reálnom riziku nevydania veci, a teda ani o škode, by sa nemalo dať ešte hovoriť. Neochota vydať vec totiž môže vyplývať nielen z toho, že zadržiatel' vec vôbec vydať *nechce*, ale aj z toho, že sa dobromyseľne domnieva, že mu vec so zreteľ'om na všetky okolnosti patrí (§ 130 ods. 1 OZ), resp. že má iné právo vec zadržať. Môže teda nastať situácia, že napriek výzve vlastníka sa bude zadržiatel' stále dobromyseľne domnievať, že mu vec patrí alebo že ju môže zadržiavať, pričom okolnosti prípadu budú tak zložité a zahmlené, že mu nemožno klásť za vinu, že sa mylí a že vec nechce vydať bez toho, aby súd právoplatne rozhodol, že vec zadržiava neprávom. To v konzekvencii znamená, že riziko nevydania veci sa stáva reálnym v zásade až vtedy, keď sa zadržiatel' stane nedobromyseľným a keď následne odmietne vec v stanovenej lehote vydať.

Táto situácia nemusí nastať až po právoplatnom rozhodnutí vo veci samej, ale už aj skôr. Nedobromyseľným sa môže zadržiatel' stať predovšetkým po právoplatnosti medzitémneho rozsudku, v ktorom by sa vyriešila otázka oprávnenia zadržiavať vec (§ 214 ods. 2 CSP), prípadne ešte skôr, ak mu boli predložené dôkazy či dôvody, z ktorých očitne vyplýva, že nemá právo vec zadržiavať. Ak by v takýchto prípadoch napriek výzve zo strany vlastníka vec nevydal, tak tu vzniká reálne riziko, že reivindikačný nárok ostane

¹⁰ To, že sa na základe analógie dajú niektoré pravidlá ustanovené pre záväzky aplikovať aj v prípade nárokov vyplývajúcich z vecných práv, sa bežne prijíma, s odkazom, že v oboch prípadoch ide o relatívne práva. Pozri LÖWY, A. In ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIC, M. a kol. *Občiansky zákonník. Komentár. I. diel. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2019, s. 890; alebo WÓJCIK, S. Stosowanie przepisów prawa zobowiązań w zakresie prawa rzeczowego. In RADWAŃSKI, Z. (red.). *Studia z prawa zobowiązań*. Warszawa–Poznań: PWN, 1979, s. 319 – 332.

neuspokojený. Môžeme preto hovoriť o škode. A to znamená, že v takomto prípade by vlastník mohol namiesto vydania veci požadovať náhradu škody. Prípadne by mohol žiadať náhradu škody pre prípad, že vec nebude vydaná,¹¹ a následne, po vykonateľnosti rozsudku (1) by mohol navrhnuť exekúciu na uspokojenie reivindikačného nároku odobratím veci a v prípade jej bezúspešnosti navrhnuť exekúciu na uspokojenie peňažného nároku na náhradu škody, alebo (2) by rovno mohol navrhnuť exekúciu na uspokojenie peňažného nároku na náhradu škody, samozrejme za podmienky, že preukáže, že vec mu nebola vydaná (§ 47 EP). Takýto procesný postup by vlastníčkovi v prípade zastupiteľnej veci mohol ušetriť jedno kolo exekúcie a v prípade nezastupiteľnej veci jedno celé konanie, keďže by so žalobou o náhradu škody nemusel čakať až do bezúspešného skončenia exekúcie odobratím veci. Išlo by teda aj o prístup súladný s procesnou ekonómiou.

4. Niektoré dôsledky prijatého riešenia

Riešenie, ku ktorému sme dospeli, však nie je úplne bez úskalí. Práve naopak, vyvoláva rad otázok, ktoré treba zodpovedať.

Po prvé, predovšetkým môže byť otázne, čo sa deje s vlastníckym právom vlastníka, ak zadržievateľ namiesto vydania hnutelnej veci zaplatí náhradu škody. Možno tvrdiť, že vlastník prijatím peňažnej náhrady o svoje vlastnícke právo prišiel? Zrejme nie. Len z toho, že prijal náhradu škody, nemožno bez ďalšieho usudzovať, že napr. medzi ním a zadržievateľom došlo k uzavretiu kúpnej zmluvy, resp. že sa svojho vlastníctva vzdal, teda že vec opustil (§ 135 ods. 3 OZ *in fine*). Iba z prijatia náhrady nemožno bez pochybností vyvodit', že vôľou vlastníka bolo prísť o vlastnícke právo (por. § 35 ods. 1 OZ *in fine*). Prijatím náhrady škody teda jeho vlastnícke právo nezaniká. Znamená to však, že môže po jej prijatí aj naďalej uplatňovať reivindikačný nárok exekučným odobratím veci? Usudzujeme, že v zásade tomu nič nebráni, keďže predpoklady tohto nároku sú stále splnené. Ak by sa mu však vec vrátila, potom by dodatočne odpadol dôvod, pre ktorý prijal peňažnú náhradu. Mal by preto zadržievateľovi vydať vzniknuté bezdôvodné obohatenie (*condictio causa finita*, § 451 ods. 1 OZ).

Výnimkou zo záveru, že vlastník aj po prijatí peňažnej náhrady môže stále požadovať vydanie veci, by azda mohol byť len prípad, ak by vlastník po tom, čo po strate dobromyseľnosti márne uplynula lehota na vydanie veci, ďalej už vec nepožadoval a žalobu by zmenil tak, že by žiadal už len peňažnú náhradu. Právoplatnosťou meritórneho rozhodnutia by totiž nastala prekážka *rei iudicatae* pre prípadné následné konanie o vydanie veci. Takýto záver by sme však mohli učiť len vtedy, ak by sme prijali teóriu tzv. životného skutkového obsahu (*Lebenssachverhalt*). Táto teória je založená na tom, že predmet sporu (a teda vec v zmysle § 230 CSP) je daný jednotou skutkového komplexu (*Tatsachenkomplex*). Právoplatnosťou rozsudku vo veci samej sa procesne prekludujú

¹¹ Nešlo by tu pritom o prípad tzv. alternatívneho zmocnenia (*alternativa facultas*), pretože o ten ide vtedy, ak žalobca nemá na alternatívne plnenie nárok, len je ochotný prijať toto plnenie ako náhradu za to, čo mu žalovaný dlhuje. Pozri k tomu STEINER, V. *Občianske procesné právo v teórii a praxi*. Bratislava : Obzor, 1980, s. 373 – 375.

všetky neuplatnené nároky, ktoré existovali v čase rozsudku (bez ohľadu na to, či o nich žalobca vedel), ak vyplývajú z toho istého skutkového stavu, na ktorý sa hľadá nielen z pohľadu hypotézy príslušnej právnej normy, o ktorú sa opiera priznaný nárok, ale najmä z pohľadu životných skúseností či spoločenského vnímania. Ak by sme túto teóriu prijali, potom by sa reivindikačný nárok procesne prekludoval právoplatnosťou rozsudku, ktorým by bola zadržiatel'ovi uložená povinnosť peňažnej náhrady. V dôsledku prekážky *rei iudicatae* by sa vlastník už nikdy viac nemohol domáhať vydania veci. Nemuselo by to však nevyhnutne znamenať, že mu ostalo tzv. holé vlastníctvo (*ius nudum*). Nie je vylúčené, aby sa prijatie peňažnej náhrady za situácie, keď *res iudicata* znemožňuje uplatnenie reivindikačného nároku, považovalo za opustenie veci, teda za zánik vlastníckeho práva, ktoré by prešlo na štát (§ 135 ods. 3 OZ).¹²

Po druhé, pokiaľ ide o opačnú otázku, teda čo sa deje s právom na náhradu škody, ak bude vlastníkovi vec vydaná, zrejme nemožno prísť k inému záveru, než k tomu, že toto právo zaniká. Vydaním veci totiž v majetku poškodeného došlo k náprave. Niet už teda ničoho, čo by bolo potrebné nahradiť, kompenzovať. Vydaním veci teda odpadá dôvod, pre ktorý by mala byť poskytnutá peňažná náhrada. To zároveň znamená, že ak vlastník prijal peňažnú náhradu ešte pred vydaním veci, mal by – ako už bolo načrtnuté – vrátiť bezdôvodné obohatenie, keďže dôvod prijatia náhrady odpadol. Uvedené závery pritom zmyslulne platia aj v prípade, ak by vlastník odškodňovací nárok previedol na tretiu osobu, resp. – opačne – ak na inú osobu previedol vlastnícke právo. Aj v takýchto situáciách sú reivindikačný a odškodňovací nárok (jednostranne) zviazané tak, že uspokojením prvého z nich zanikne aj druhý (nie však naopak).

Po tretie, s práve povedaným súvisí aj otázka, či musí vlastník prijať vec späť, ak mu ju zadržiatel' chce vrátiť. Teda či sa môže zadržiatel' vyhnúť povinnosti zaplatiť peňažnú náhradu tým, že vlastníkovi ponúkne vrátenie veci. Nazdávame sa, že ak vlastnícke právo trvá, vlastník by mal vec prijať a zbaviť tým zadržiatel'a povinnosti náhrady škody. V takomto prípade už totiž nemožno hovoriť, že šanca na reivindikáciu je mizivá. Výnimkou by azda mohol byť len prípad, ak prijatie veci vzhľadom na jej povahu nemožno od vlastníka spravodlivo žiadať. Napríklad, ak by išlo o bielizeň alebo obdobnú vec, pri ktorej nemožno od vlastníka chcieť, aby ich znova používal. V takomto prípade by totiž škoda spočívala v tom, že vlastníctvo takýchto vecí subjektívne stratilo pre vlastníka hodnotu. Iná situácia by však nastala, ak už bola peňažná náhrada poskytnutá. V takom prípade vlastník nemusí ponúknuť vec prijať späť. Získaním peňažnej náhrady sa už mohol vlastník zariadiť inak, napríklad si mohol zaobstarať zástupnú vec. Nebolo by preto v súlade s právnym citom od neho chcieť, aby prevzal vec, s ktorou už nepočítal, a vrátil peňažnú náhradu. Iste, ak vec odmietne prijať, tak ju opúšťa a jeho vlastnícke právo zaniká a prechádza na štát (ak sa tak už nestalo skôr).

¹² Zodpovedanie otázky, či je z pohľadu slovenského práva táto v niektorých krajinách, napr. v Nemecku, zrejme už prevládajúca teória schodná, presahuje hranice tohto príspevku. Uveďme len, že argumenty podávané v jej prospech majú určité raciono. K téme pozri bližšie napr. LAVICKÝ, P. Koncepční východiska zmeny žaloby. In GEŠKOVÁ, K. (ed.). *Žalobné právo*. Trnava : Typi, 2020, s. 139 – 142; alebo MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 37 – 39.

5. Trojstranné situácie

Doteraz uvedené skutočnosti sa týkali dvojstrannej situácie, teda situácie, keď ten, od koho možno žiadať náhradu škody, je zároveň aj zadržiatelom veci. Prejdime teraz k otázke, ako sa vzťah reivindikačného a odškodňovacieho nároku črtá v trojstranných situáciách. Teda v situácii, ak ten, kto vec neprávom zadržoval, vydal vec tretej osobe, ktorá ju neprávom zadržáva aj naďalej.

V prípade, ak má vlastník nárok na náhradu škody voči súčasnému zadržiatelovi, teda – ako bolo uvedené – ak ide o hnutelnú vec a súčasný zadržiatel ju zadržáva nedobromyseľne, mal by mať odškodňovací nárok aj voči pôvodnému zadržiatelovi. To však platí len pod podmienkou, že pôvodný zadržiatel nebol dobromyseľný v čase odovzdania veci súčasnému zadržiatelovi. Ak ide o takýto prípad, potom za škodu zodpovedajú aj pôvodný, aj súčasný zadržiatel, a to solidárne, keďže ju spôsobili obaja (§ 438 ods. 1 OZ).

Pôvodný zadržiatel by mal nepochybne za škodu zodpovedať rovnako aj vtedy, ak sa veci nedobromyseľne zbavil a tá sa následne stratila, zničila, prípadne nie je známe, kde sa vec nachádza. Aj v takomto prípade vzniká na strane vlastníka škoda, keďže už v podstate niet čo vindikovať, resp. ak má vlastník len chabé, ak vôbec nejaké vyhliadky na úspešné uspokojenie reivindikačného nároku, pričom táto škoda je v príčinnej súvislosti s neoprávneným zadržaním a zbavením sa veci.

Otázkou je, ako by sa mal riešiť prípad, ak sa síce pôvodný zadržiatel zbavil veci nedobromyseľne, no súčasný zadržiatel je dobromyseľný. Ako sme povedali vyššie, kým nemáme do činenia s reálnym rizikom, že k uspokojeniu reivindikačného nároku nedôjde, potom sa nedá o škodu hovoriť. To by v dôsledku malo znamenať, že vlastník nemá žiadny odškodňovací nárok až do času, kým sa súčasný zadržiatel stane nedobromyseľným (napríklad, ako sme uviedli vyššie, po márnom uplynutí lehoty danej vlastníkom po právoplatnosti medzitýmneho rozsudku). Iný záver sa zrejme nebude dať vyvodit' ani z toho, že nedobromyseľný pôvodný zadržiatel zodpovedá nielen za škodu, ktorú spôsobil neoprávneným zadržaním veci, ale aj za jej stratu.¹³ Názor, že pod stratou treba rozumieť nielen stratu v tom zmysle, že miesto, kde sa vec nachádza, nie je známe, ale aj akýkoľvek prípad, keď zadržiatel stratí nad vecou moc, či už v súlade, alebo proti svojej vôli,¹⁴ ide podľa nás príliš ďaleko. Iste, z morálneho hľadiska by nedobromyseľný zadržiatel nemal mať možnosť brániť sa tým, že vec je v rukách niekoho iného, ak túto skutočnosť sám spôsobil; riziko neuspokojenia reivindikačného nároku by mal niesť on a nie nevinný vlastník. Takýto prístup by však znamenal dvojaký meter: raz na zadržovanie hľadáme ako na škodu, inokedy zas nie. Ak by sme chceli túto dvojakosť

¹³ Pravda, úprava vecného práva, najmä úprava neoprávnenej držby o žiadnej takej zodpovednosti nehovori, no možno ju vyvodit' *per analogiam* z § 517 ods. 3 OZ, resp. *a fortiori* z § 661 ods. 1 OZ. Ak totiž za stratu veci zodpovedá dlžník, ktorý je v omeškani s jej plnením, resp. vypožičiatel, ktorému prenechal požičiatel vec bezodplatne, potom musí za stratu zodpovedať rovnako (ak už nie o to viac) aj držiteľ, ktorý je nedobromyseľný.

¹⁴ Pozri DYBOWSKI, T. *Ochrona własności w polskim prawie cywilnym (rei vindicatio – actio negatoria)*. Warszawa : Wydawnictwo prawnicze, 1969, s. 193.

preklenúť, museli by sme dospieť k záveru, že zodpovednosť za stratu ide ďalej než zodpovednosť za škodu; že nejde o to isté. Nezdá sa nám však, že by sa z právnej úpravy dal takýto záver vyvodiť. Skôr naopak, naše právo akoby počítalo len so zodpovednosťou za škodu, ktorej príčinou môže byť niekedy strata veci. Navyše, ak by sme pripustili osobitosť zodpovednosti za široko chápanú stratu, potom by zrejme mala pokrývať aj stratu nehnuteľnosti. Na druhej strane, to, že podľa nás v prípade dobromyseľnej držby súčasného zadržiatel'a ten pôvodný nezodpovedá za škodu spočívajúcu v samotnom zadržívaní, ešte neznamená, že nezodpovedá za žiadnu škodu. Táto zodpovednosť však už smeruje k náhrade iných škôd, ako napríklad k náhrade za náklady reivindikácie voči súčasnému zadržiatel'ovi, za opotrebenie alebo spotrebovanie veci súčasným dobromyseľným zadržiatel'om, prípadne aj za to, že v dôsledku vydržania veci súčasným zadržiatel'om vlastník o svoje vlastnícke právo prišiel.¹⁵

Záver

To je všetko, čo sme chceli v tomto príspevku povedať na tému súbehu reivindikačného a odškodňovacieho nároku. Na záver už len stručne zhrňme, že škoda môže spočívať v samotnom zadržívaní veci len v prípade, ak ide o hnuťnú vec a zadržiatel' ju zadržíava nedobromyseľne bez ochoty vec vydať. Vlastník preto bude môcť v takomto prípade voči nemu uplatňovať odškodňovací nárok namiesto nároku reivindikačného. V trojstranných vzťahoch bude situácia obdobná. Voči pôvodnému nedobromyseľnému zadržiatel'ovi bude môcť vlastník uplatňovať odškodňovací nárok, len ak je nedobromyseľný aj súčasný zadržiatel' hnuťnej veci. V takom prípade budú obaja zadržiatelia zaviazaní spoločne a nerozdielne. Na druhej strane, vzhľadom na jednostrannú previazanosť nárokov, v prípade, ak bude vec vlastníkovi vrátená, nárok na peňažnú náhradu zanikne, prípadne – ak už vlastník náhradu prijal – bude povinný vydať bezdôvodné obohatenie, ktoré mu z prijatia náhrady vzniklo.

Záveru to pritom nie sú výlučne len teoretické, naopak, môžu mať aj praktický význam. Vlastníkovi hnuťnej veci môžu pomôcť v tom, že ho ušetria dvojkoľovej exekúcie (ak ide o zastupiteľnú vec), resp. dvoch samostatných, po sebe nasledujúcich základných i exekučných konaní (ak ide o vec nezastupiteľnú), keďže namiesto toho, aby musel čakať na výsledok exekúcie odobratím veci, sa už v prvom základnom konaní môže domáhať rovno aj náhrady škody.

¹⁵ V tejto súvislosti možno poukázať na riešenie prípadu, ak sa niekto zlomyseľne zbavil držby (*qui dolo malo desit possidere*), ktoré bolo prijímané v rímskom či pandektnom práve, a ktoré je do istej miery stále aktuálne napríklad aj v práve rakúskom. Podľa § 378 ABGB platí, že „[k]do držal vec a po doručení žaloby ju pustil, musí ju žalobcovi svojím nákladom zase opatriť alebo nahradiť jej mimoriadnu cenu, ak sa žalobca nechce držať skutočného držiteľa“. Toto ustanovenie sa vykladá rôzne. Podľa jedných odškodňovací nárok voči zlomyseľnému zadržiatel'ovi, ktorý sa držby zbavil, mal vlastník len oproti tomu, ak na zadržiatel'a previedol vlastníctvo. Podľa iných vlastník takúto podmienku splniť nemusel. Pozri KRČMÁŘ, J. *Právo občanské II. Práva věcná*. 3. vyd. Praha : Knižovna Sborníku věd právních a státních, 1946, s. 210 – 211.

Literatúra

- DYBOWSKI, T. *Ochrona własności w polskim prawie cywilnym (rei vindicatio – actio negatoria)*. Warszawa : Wydawnictwo prawnicze, 1969
- HANDL, V., RUBEŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl*. Praha : Panorama, 1985
- HEYROVSKÝ, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4. vyd. Praha : J. Otto, 1910
- HLUŠÁK, M. Náhrada škody pri strate možnosti užívať vec. In *Právny obzor*. Roč. 103, 2020, č. 1, s. 13 – 28
- KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band I: Allgemeiner Teil*. 3. Auflage. Wien : Manz, 1997
- KRČMÁŘ, J. *Právo občanské II. Práva věcná*. 3. vyd. Praha : Knihovna Sborníku věd právních a státních, 1946
- LAVICKÝ, P. Koncepční východiska změny žaloby. In GEŠKOVÁ, K. (ed.). *Žalobné právo*. Trnava : Typi, 2020, s. 139 – 142
- LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné 2*. 2. vyd. Bratislava : Iuris Libri, 2018, s. 364.
- LUBÝ, Š. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve. I. diel*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958
- MACUR, J. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno : Masarykova univerzita, 2002
- MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894 – 3081*. Praha : Leges, 2018
- MOLNÁR, P. *Nepeňažná exekúcia*. Bratislava : C. H. Beck, 2016
- ODEMER, H. *Schadensersatz statt der Leistung im Anspruchssystem des Eigentümer-Besitzer-Verhältnisses*. Tübingen : Mohr Siebeck, 2019
- OSUCHOWSKI, W. *Rzymskie prawo prywatne. Zarys wykładu*. Warszawa : PWN, 1988
- RADWANSKI, Z. (ed.). *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna. Tom 1*. 2. wyd. Warszawa : C. H. Beck, 2012
- REBRO, K., BLAHO, P. *Rímske právo*. 4 vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2019
- RUBEŠ, J. a kol. *Komentář k občanskému soudnímu řádu. III. díl*. Praha : Orbis, 1960
- SOHM, R. *Institutionen des römischen Rechts*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1884
- SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2005
- STEINER, V. *Občianske procesné právo v teórii a praxi*. Bratislava : Obzor, 1980
- SZPUNAR, A. *Odszkodowanie za szkodę majątkową : szkoda na mieniu i osobie*. Bydgoszcz : Branta, 1998
- ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník. Komentár. I. diel*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2019
- ŠTEVČEK, M., KOTRECOVÁ, A., TOMAŠOVIČ, M., MOLNÁR, P. a kol. *Exekučný poriadok. Komentár*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2018
- ŠVESTKA, J. *Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku*. Praha : Academia, 1966, s. 88
- WÓJCIK, S. Stosowanie przepisów prawa zobowiązań w zakresie prawa rzeczowego. In RADWAŃSKI, Z. (red.). *Studia z prawa zobowiązań*. Warszawa – Poznań : PWN, 1979, s. 319 – 332
- WRÓBLEWSKI, S. *Zarys wykładu prawa rzymskiego. Prawo rzeczowe*. Kraków : Akademia Umiejętności, 1919